

Hanna Kowalska

Polacy o Aleksandrze Puszkynie

Studia Rossica Posnaniensia 21, 159-167

1991

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

POLACY O ALEKSANDRZE PUSZKINIE

POLES ON ALEXANDER PUSHKIN

HANNA KOWALSKA

ABSTRACT. This article is a short recapitulation of what has been said in Polish historio-literary criticism on Pushkin's works. The aim of this recapitulation is drawing attention to the methodological character and subject matter of Polish studies on Pushkin since the time of Mickiewicz until the present day.

Hanna Kowalska, Instytut Filologii Rosyjskiej, Uniwersytet Jagielloński, ul. Piłsudskiego 8, 31-109 Cracow, Polska-Poland.

Rozpoczętą kilka lat temu charakterystykę polskiej krytyki historyczno-literackiej o twórczości Aleksandra Puszkina¹ wypada przy okazji stu pięćdziesiątej rocznicy śmierci poety uzupełnić omówieniem najnowszych prac z tej dziedziny. Można także podjąć próbę ich oceny w nawiązaniu do tego, co zostało na temat pisarstwa Puszkina opublikowane w języku polskim przed rokiem 1980.

Przegląd polskich puszkiniaków od czasów Mickiewicza do roku 1979 pozwolił na wyciągnięcie ogólnych wniosków i zaobserwowanie pewnych prawidłowości. Należy przypomnieć, że pierwszy okres polskich zainteresowań Puszkinem, to przede wszystkim popularyzacja dzieł przez nieliczne jeszcze wówczas tłumaczenia i drobne wzmianki w prasie. Na tym tle jedyną autorytatywną i obszerną wypowiedzią były wykłady Adama Mickiewicza, w których analizuje on poezję Puszkiniowską w duchu krytyki romantycznej². Okres drugi (prócz głosów zdecydowanie niechętnie nastawionych w stosunku do rosyjskiego poety) cechuje poważniejsze zainteresowanie twórczością pisarza. Pojawia się szereg rozpraw o nastawieniu pozytywnym. W trzecim okresie prace Polaków o Puszkinie wkraczają w dziedzinę rozważań uniwersyteckich prowadzonych przez specjalistów-filologów. Nawiązują oni, zgodnie

¹ Por. H. Kowalska, A. Zwoznikow, *Twórczość Aleksandra Puszkina w polskiej krytyce historycznoliterackiej*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Historycznoliterackie” 1984, z. 50, s. 237 - 253.

² A. Mickiewicz, *Literatura słowiańska. Kurs drugi, wykład*. W: A. Mickiewicz, *Dzieła*, Wydanie Narodowe, t. X, Warszawa 1952, s. 351 - 360.

z ogólnie panującymi tendencjami przełomu wieków, do psychologiczno-biograficznych metod badawczych.

W latach międzywojennych kontynuowano badania okresu poprzedniego, wzbogacając je o pewne elementy szkoły formalnej. Wtedy też pojawiły się pierwsze prace monograficzne poświęcone pojedynczym utworom poety.

Po wojnie zaznaczyły się wyraźnie trzy etapy polskiej krytyki puszkiniowskiej: powojenny — do połowy lat sześćdziesiątych, następne piętnastoletnie i lata ostatnie (począwszy od roku 1980).

Po wykładach Mickiewicza i długim popowstaniowym milczeniu naszym na temat rosyjskiego autora antypolskiej trylogii pierwszy znaczący wyłom uczynił Włodzimierz Spasowicz, związany z petersburskim tygodnikiem „Kraj”. W kręgu zainteresowań Spasowicza, pragnącego zmniejszyć niechęć obu narodów chociażby w odniesieniu do niezaprzeczalnych wartości literackich, pozostawała przede wszystkim kwestia wyjaśnienia motywów powstania antypolskiej trylogii. Spasowicz jako pierwszy poruszył ten motyw. Później stanie się on jednym z głównych przedmiotów dociekań nawet współczesnych pokoleń rusycystów.

Stosując metody petersburskiej szkoły historyczno-kulturalnej i metodę genetyczną Spasowicz starał się wyjaśnić genezę i ideę literackiego sporu między Mickiewiczem i Puszkinem³. Był on też autorem pierwszego studium komparatystycznego o romantyzmie rosyjskim i zachodnim⁴.

Przedłużeniem socjologicznych tendencji w przedwojennych polskich badaniach spuścizny Puszkiniowskiej były wypowiedzi Mariana Zdziechowskiego, formułowane zgodnie z założeniami krytyki pozytywistycznej⁵. Sytuacja wewnętrzna Rosji, zdaniem badacza, miała wpływ na poglądy Puszkina i niezrozumienie przez niego najistotniejszych treści poezji Byrona, zwłaszcza idei wolności⁶.

Wybitny przedstawiciel trzeciego okresu — Józef Tretiak, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, kierował się metodą biograficzno-psychologiczną, nawiązując do szkoły romantycznej. Pozostawał wszakże w zaczarowanym kręgu zagadnienia bajronizmu puszkiniowskiego i dyskusji Mickiewicza z Puszkinem⁷.

³ W. Spasowicz, *Mickiewicz i Puszkini przed pomnikiem Piotra Wielkiego*. W: W. Spasowicz, Pisma, t. V, Petersburg 1882.

⁴ W. Spasowicz, *Aleksander Puszkini*, „Kraj” 1899, nr 22; o W. Spasowiczu por.: M. Jakóbiec, *Puszkini w Polsce*. W: Puszkini 1837 - 1937, t. II, Kraków 1939, s. 96 - 178; E. Sławęcka, *Włodzimierz Spasowicz jako krytyk literatury rosyjskiej*, Wrocław-Warszawa-Kraków 1969; J. Kulczycka-Saloni, *Włodzimierz Spasowicz. Zarys monograficzny*, Wrocław-Warszawa-Kraków 1975; K. Galon-Kurkowa, *Romantyzm rosyjski w polskich koncepcjach historycznoliterackich do roku 1939*, Wrocław 1978, s. 37 - 46.

⁵ Por.: J. Widacha, *Utopia słowianofilska w badaniach Mariana Zdziechowskiego nad romantyzmem rosyjskim*. W: Studia z dziejów rusycystyki historycznoliterackiej w Polsce, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1976, s. 65 - 79.

⁶ M. Zdziechowski, *Byron i jego wiek. Studia porównawczo-literackie*, t. II, Kraków 1897, s. 127 - 227.

Bezpośrednim kontynuatorem badań Józefa Tretiaka był Wacław Lednicki. Wzbogacił on metodę biograficzno-psychologiczną elementami krytyki historyczno-literackiej⁷. Jednak Lednicki nie wyszedł poza tematykę poruszaną przez wcześniejszych badaczy⁸. Należy przypomnieć, że jako pierwszy opublikował dwie prace monograficzne — o *Jeźdźcu miedzianym*⁹ i o *Eugeniuszu Onieginie*¹¹. Znamienny jest także fakt, iż Lednicki nie ujmował twórczości rosyjskiego pisarza wyłącznie w kategoriach romantyzmu, lecz podkreślał jej cechy klasycystyczne. Taki sposób widzenia spuścizny Puszkiniowskiej ujawni się w pełni dopiero w pracach powojennych. W swej komparatystyce Wacław Lednicki w odróżnieniu od poprzedników wychodził poza granice literatury pięknej i poruszał też kwestie czysto ideologiczne i polityczne. Przykładem tego są rozprawy *Puszkini, Tiutczew, Mickiewicz a dekabryści*¹² oraz *Czaadajew, Mickiewicz, Puszkini, Custine, Dostojewski, Lermontow, Turgieniew a filozofia dziejów Rosji*¹³.

Biograficzny charakter wszystkich prac Lednickiego, a także różnorodność jego zainteresowań działalnością poety sprawiły, że był on autorem najbardziej szczegółowej historii życia Puszkina, jaka powstała w polskiej rusycystyce¹⁴ do czasu pojawienia się w roku 1983 książki Wiktora Woroszyńskiego¹⁵.

Lednicki swoimi nowatorskimi uwagami wskazał wiele możliwości nowego spojrzenia na pisarstwo Puszkina. Jego praca badawcza nie wychodziła jednak poza analityczne widzenie przedmiotu.

Pierwszą od czasów Mickiewiczowskich wykładów próbą syntetycznego ujęcia twórczości Puszkina na tle dziejów procesu historyczno-literackiego w Rosji stworzył Aleksander Brückner¹⁶. Jego synteza literatury rosyjskiej zawiera swoistą koncepcję romantyzmu rosyjskiego, który został pozbawiony

⁷ J. Tretiak, *Ślady wpływu Mickiewicza w poezji Puszkina*. Pamiętnik Akademii Umiejętności, t. VII, Kraków 1889, s. 213 - 261; *Mickiewicz i Puszkini jako bajroniści*, „Ateneum” 1899, t. II, z. 2, s. 267 - 268; z. 3, s. 460 - 478.

⁸ Por.: A. Rażny, *Warsztat badawczy Wacława Lednickiego — rusycysty*. W: *Studia z dziejów rusycystyki*, op. cit., s. 81 - 117; R. Łużny, *Lednicki jako badacz Puszkina*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Historycznoliterackie” 1970, z. 17, s. 178 - 186.

⁹ Por.: W. Lednicki, *Puszkini — Mickiewicz (Mickiewiczowy nekrolog Puszkina)*, Kraków 1935, s. 49; *Puszkini 1837 - 1937*, Kraków s. 12 - 14.

¹⁰ W. Lednicki, *O „Jeźdźcu miedzianym”*. W: *A. Puszkini, Jeździec miedziany*, Warszawa 1932, s. 115.

¹¹ W. Lednicki, *Wstęp*. W: *A. Puszkini, Eugeniusz Oniegin*, BN, Kraków 1925.

¹² W. Lednicki, *Puszkini, Mickiewicz, Tiutczew a dekabryści*. W: *Mój Puszkiniowski „Table talk”*, Kraków 1939, s. 286 - 313.

¹³ W. Lednicki, *Czaadajew, Mickiewicz, Puszkini, Custine, Dostojewski, Lermontow, Turgieniew a filozofia dziejów Rosji*. W: *Mój Puszkiniowski*, op. cit., s. 387 - 448.

¹⁴ W. Lednicki, *Aleksander Puszkini*, Kraków 1926.

¹⁵ W. Woroszyński, *Kto zabił Puszkina*, Warszawa 1983.

¹⁶ A. Brückner, *Historia literatury rosyjskiej*, t. I, Lwów-Warszawa-Kraków 1922, s. 518 - 570.

najistotniejszych wartości z powodu specyficznych warunków historii Rosji. Jedynymi znamionami, jakie mu pozostały, są, zdaniem Brücknera, ludowość i egzotyka. Na podstawie tylko tych dwóch atrybutów badacz umieścił Puszkina w gronie romantyków rosyjskich. Jednak za właściwy przejaw talentu tego poety uważał *Eugeniusza Oniegina* — poemat realistyczny¹⁷.

Pewne novum na tle polskiej międzywojennej rusycystyki stanowią nie-liczne wypowiedzi Karola Zawodzińskiego, holdującego tzw. metodzie integralnej¹⁸. Podobnie jak Brückner, Zawodziński starał się usytuować Puszkina wobec prądów epoki. Wnioski formułował na podstawie analizy geneologii i właściwości stylu dzieł, co pozwoliło mu traktować Puszkina w kontekście wielu prądów literackich (począwszy od klasycyzmu, poprzez romantyzm, a skończywszy na realizmie). Zawodziński zdecydowanie jednak nie odnajdywał typowych cech romantycznych w liryce Puszkiniowskiej. Nazywał Aleksandra Puszkina pierwszym rosyjskim realistą. Ta linia analizy twórczości autora *Eugeniusza Oniegina* stanie się dominującą w polskich badaniach powojennych.

Okres międzywojenny zamyka opublikowane w 1939 r. podsumowanie całości dorobku w tej dziedzinie pióra Mariana Jakóbca¹⁹ oraz bibliografia polskich prac o Puszkini, sporządzona przez Mariana Toporowskiego²⁰.

Pierwsze powojenne dwudziestolecie upłynęło pod znakiem wielu drobnych okolicznościowych publikacji i nie podjęto w tym okresie rozważań na poziomie prac międzywojennych.

Jest to więc drugi już w historii polskich badań nad twórczością Aleksandra Puszkina okres hamujący rozwój tej tematyki rusycystycznej, co w znacznym stopniu odbiło się na jej stanie obecnym. Szczególnie niekorzystnie wpłynęło zdecydowane odcięcie się od tradycji literaturoznawstwa międzywojennego. Uniemożliwiło ono bezpośrednią kontynuację zaawansowanych już przecież badań.

Z kolei od drugiej połowy lat sześćdziesiątych do roku 1979 powstało wiele studiów o dużym znaczeniu dla polskiej rusycystyki. Ich cechą charakterystyczną jest odejście od tradycji biografizmu psychologicznego, badań socjologicznych i rozpatrywania twórczości Puszkina w kontekście jego znajomości i literackiej polemiki z Mickiewiczem. W związku z nowymi tendencjami w literaturoznawstwie europejskim także i w tej dziedzinie pojawiło się kilka nowych kierunków badań, z których niewątpliwie najważniejszą rolę odegrała formalna analiza dzieł poety²¹. Znalazła ona zastosowanie niemal

¹⁷ O Brücknerze por.: L. Liburska, *Aleksandra Brücknera metoda badawcza i droga do syntezy literatury rosyjskiej*. W: Studia z dziejów rusycystyki, op. cit., s. 29 - 63.

¹⁸ O związkach Karola Zawodzińskiego z Manfredem Kridlem i Wiktorem Żymunskim por.: K. Galon-Kurkova, op. cit., s. 77.

¹⁹ M. Jakóbiec, op. cit.

²⁰ M. Toporowski, *Puszkini w polskiej krytyce i przekładach*. W: Puszkini 1837 - 1937, op. cit., t. II, s. 225 - 347.

²¹ Prekursorem tej metody w puszkinoznawstwie polskim był Karol Zawodziński.

we wszystkich dziedzinach badań twórczości Puszkiniowskiej, a więc w pracach szczegółowych, monograficznych, komparatystycznych, syntetycznych i oceniających jakość przekładów. Zaczęto analizować poetykę i genologię utworów Puszkina. Dowód może stanowić tom referatów, wygłoszonych podczas sesji naukowej poświęconej 175 rocznicy urodzin rosyjskiego poety, która odbyła się w 1974 r. na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Celem sesji, jak zauważa we wstępie do wspomnianego tomu Bohdan Galster²², było zorientowanie się w aktualnym stanie badań dotyczących tematu i jednocześnie pobudzenie do intensywniejszej naukowej penetracji twórczości pisarza.

Tematy referatów wygłoszonych w czasie poznańskiej sesji wykazały, że największa uwaga ich autorów skupiała się wokół poetyki dzieł Puszkina. Wśród zainteresowań istnieje jednak duża różnorodność w wyborze tematów. Znajdują się tam opracowania szerszych zagadnień, dotyczących sfery genologii, i bardzo szczegółowych, stanowiących analizę leksyki poetyckiej *Eugeniusza Oniegina*²³ czy charakterystyki kodu liryki Puszkiniowskiej²⁴. Należy wymienić tu takich autorów, jak: Bohdan Galster²⁵, Ryszard Łużny²⁶, Lucjan Suchanek²⁷ i Teresa Kaczkowska²⁸.

W wielu pracach rusycystycznych, które pojawiły się w latach 1965 - 1979, twórczość Aleksandra Puszkina ujmowano w kontekście badanych aktualnie problemów romantyzmu rosyjskiego. Są to przede wszystkim książki Bohdana Galstera²⁹, Józefa Smagi³⁰, Stelli Goldgart³¹, Zygmunta Zbyrowskiego³², Lucjana Suchanka³³ i Janusza Henzla³⁴.

²² B. Galster, *Wstęp*. W: O poetyce Aleksandra Puszkina. Materiały z sesji naukowej (UAM — 6 i 7 XII 1974), pod red. B. Galstera, Poznań 1975, s. 3.

²³ E. Stankiewicz, *Statystyczna analiza leksyki A. Puszkina na podstawie „Eugeniusza Oniegina” i „Córki kapitana”*. W: O poetyce, op. cit., s. 101 - 108.

²⁴ J. Faryno, *O problemie kodu liryki Puszkina*. W: O poetyce, op. cit., s. 121 - 136.

²⁵ B. Galster, *Powieść poetycka Puszkina*. W: O poetyce, op. cit., s. 15 - 34.

²⁶ R. Łużny, *Sztuka pisarska Puszkina — epika*. W: O poetyce, op. cit., s. 5 - 14.

²⁷ L. Suchanek, *Kategoria czasu i przestrzeni w małych formach epickich A. Puszkina*. W: O poetyce, op. cit., s. 35 - 42.

²⁸ T. Kaczkowska, *Struktura narracyjna „Damy pikowej” Aleksandra Puszkina*. W: O poetyce, op. cit., s. 57 - 82.

²⁹ B. Galster, *Twórczość Rylejewa na tle prądów epoki*, Wrocław-Warszawa-Kraków 1962, s. 85 - 123.

³⁰ J. Smaga, *Antoni Pogorielski. Życie i twórczość na tle epoki*, Wrocław-Warszawa-Kraków 1970.

³¹ S. Goldgart, *Późna proza Aleksandra Weltmana*. Wrocław 1971.

³² Z. Zbyrowski, *Z zagadnień specyfiki rodzajowej rosyjskiego poematu romantycznego*, „Slavia Orientalis” 1979, nr 2, s. 209 - 219.

³³ L. Suchanek, *Rosyjska ballada romantyczna*, Kraków 1974, s. 59 - 85; por. tenże, *Od Osjana do Mériméego. O ewolucji gatunku ballady w twórczości Aleksandra Puszkina*, „Slavia Orientalis” 1973, nr 2, s. 3 - 17.

³⁴ J. Henzel, *Proza Aleksandra Biestużewa-Marlińskiego w okresie petersburskim*, Wrocław 1967.

W nurcie komparatystycznym pozostają także prace o Puszkiniowskich przekładach z Mickiewicza i polskich tłumaczeniach dzieł Puszkina, które dopiero w powojennych czasach zaczęto analizować z punktu widzenia teorii przekładu artystycznego. Tego rodzaju badania reprezentują liczne publikacje Zygmunta Grosbarta³⁵ i Bohdana Łazarczyka³⁶.

Wspomnieć należy też o jedynej pracy biograficznej — *Geniusz i caryzm* Mariana Toporowskiego, w której twórczość poety ukazana jest na tle jego życia³⁷.

Rocznicowa sesja krakowska z roku 1979³⁸ była swoistym zwieńczeniem badań strukturalnych poprzedzającego piętnastolecia. Drobiazgowo analizy poszczególnych warstw utworów Puszkina zaowocowały pracami syntetycznymi na temat genologii, prądów literackich i poetyki twórczości pisarza. Ale pojawiły się już także pierwsze jaskółki, zwiastujące zmianę profilu i tematyki badawczej. Wielu autorów (R. Łużny, L. Suchanek, A. Bezwiński) zainteresowało filozoficzne oblicze epoki i próba określenia rosyjskiego poety w tym kontekście. Mimo iż w latach 1980 - 1987 ukazywały się jeszcze strukturalistyczne artykuły i książki o twórczości Puszkina, były one jednak efektem wcześniej obranego postępowania badawczego³⁹. Pojawił się też ciekawy szkic wypełniający lukę w wiedzy o związkach utworów Puszkina z rosyjską kulturą jarmarczną⁴⁰. W tym czasie zdecydowanie jednak zaczęły zajmować ruseystów polskich problemy zgodności poglądów pisarza z prądami umysłowymi i ideowymi początków XIX wieku. Dowodem tego jest książka Adama Bezwińskiego — *Aleksander Puszkini i idealisci moskiewscy*⁴¹, artykuł Bohdana

³⁵ Z. Grosbart, *Zagadnienie adekwatności w Puszkiniowskich przekładach ballad Mickiewicza*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego” 1965, z. 41, s. 49 - 107; *Tradycja Puszkiniowska w tłumaczeniach poezji Mickiewicza na język rosyjski*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego” 1965, z. 36, s. 104 - 113; *Puszkiniowskie tłumaczenia Mickiewicza a dzieje przekładu w Rosji*. W: Spotkania literackie. Z dziejów powiązań polsko-rosyjskich w dobie romantyzmu i neoromantyzmu, Wrocław-Warszawa-Kraków 1973, s. 85 - 112; *Pierwsze rosyjskie tłumaczenia ballady „Trzech budrysów” a przekład Puszkina*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego” 1963, z. 54, s. 67 - 74.

³⁶ B. Łazarczyk, *Sztuka translatorska Juliana Tuwima. Przekłady z poezji rosyjskiej*, Wrocław 1979, s. 12 - 19, 72 - 75, 77 - 79, 81 - 83.

³⁷ M. Toporowski, *Geniusz i caryzm. Rzecz o Puszkiniu*, Warszawa 1971.

³⁸ Część referatu została opublikowana w „Zeszytach Naukowych Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Historycznoliterackie” 1984, z. 50.

³⁹ Por.: T. Kaczkowska, *Struktura narracyjna prozy fabularnej Aleksandra Puszkina*, Wrocław-Warszawa-Kraków 1983; Ł. Kusiak, *List poetycki. Z problemów genologii liryki*, Wrocław 1982; Z. Zbyrowski, *Uwagi o kompozycji Puszkiniowskiego „Jeńca Kaukazu”*, „Slavia Orientalis” 1980, nr 3, s. 353 - 358.

⁴⁰ E. Małek, *Aleksander Puszkini a literatura jarmarczna. Szkic problemu*, „Slavia Orientalis” 1979, nr 4.

⁴¹ A. Bezwiński, *Aleksander Puszkini a idealisci moskiewscy*, Bydgoszcz 1980.

Galstera — *Wokół sądów Mickiewicza o Puszkynie*⁴² i znakomita większość tematów zaproponowanych wystąpień podczas krakowskiej sesji poświęconej miejscu Puszkina w kulturze duchowej Rosjan jego czasów, która odbyła się w grudniu 1987 roku.

Szczególną pozycję wśród prac o pisarstwie Puszkina stanowią monograficzne wstępy do wydań dzieł poety w serii Biblioteki Narodowej. Bez względu na czas powstania reprezentują sobą zawsze doskonale filologiczne opracowania publikowanych utworów. Należą do nich studia Ryszarda Łuźnego o prozie Puszkina⁴³ i *Eugeniuszu Onieginie*⁴⁴, Samuela Fiszmana o *Jeźdźcu miedzianym*⁴⁵ i ostatnio wydane w 1982 roku o liryce — Bohdana Galstera⁴⁶.

Podsumowując ostatnie dwudziestopięćciolecie w omawianej dziedzinie naszej rusycystyki można powiedzieć, że wiele podjętych w „okresie” strukturalizmu kwestii szczegółowych nie zaowocowało ujęciami o charakterze syntetycznym, podsumowującym. Niejednokrotnie odnosi się wrażenie, że porzucono zaledwie podjęty wątek badawczy, aby rozpocząć inny, a przyczyną tego była zmiana orientacji metodologicznej czy zainteresowań. Najpełniej opracowane zostały za pomocą metody strukturalnej liryka, proza i poematy Puszkina. Konsekwencję metodologiczną zachowali tu Bohdan Galster, Teresa Kaczowska i Łucja Kusiak. Niewiele powiedziano o dramatach.

Przyczyną fragmentaryczności i niekonsekwencji metodologicznej powojennych prac o Puszkynie jest z pewnością rocznicowy, a więc okazjonalny charakter zainteresowania jego twórczością. Zmiana orientacji badawczej w latach osiemdziesiątych przyniosła na razie tylko jedną obszerną wydaną pracę o związkach Puszkina z moskiewskimi idealistami napisaną przez Adama Bezwińskiego. Niebawem powinna ukazać się w druku także bibliografia — *Puszkina w Polsce*, pod redakcją Tadeusza Kołakowskiego, obejmująca około 1600 haseł.

W ciągu ostatnich siedmiu lat napisano w Polsce o Puszkynie niewiele. Za to prace, które opublikowano w tym czasie, w odróżnieniu od wydawanych wcześniej, mają charakter syntetyczny. Ich autorzy zaprezentowali ujęcia monograficzne badanego problemu. Dlatego na zakończenie wypada nieco szerzej powiedzieć o książce, zajmującej szczególne miejsce wśród najnowszych

⁴² B. Galster, *Wokół sądów Mickiewicza o Puszkynie*, „Slavia Orientalis” 1980, nr 3, s. 367.

⁴³ R. Łuźny, *Wstęp*. W: A. Puszkina. Opowieści Bielkina. Dama pikowa. Córka kapitana, BN II 175, Wrocław-Warszawa-Kraków 1973, s. 1 - 96.

⁴⁴ R. Łuźny, *Wstęp*. W: A. Puszkina. Eugeniusz Oniegin, BN II 35, Wrocław-Warszawa-Kraków 1970, s. 3 - 69.

⁴⁵ S. Fiszman, *Wstęp*. W: A. Puszkina, Jeździec miedziany, BN II 155, Wrocław-Warszawa-Kraków 1967, s. 3 - 61.

⁴⁶ B. Galster, *Wstęp*. W: A. Puszkina, Wybór wierszy, BN II 201, Wrocław 1982, s. 3 - 88.

rusycystycznych publikacji. Jest to wspomniana już książka Wiktora Woroszyłskiego *Kto zabił Puszkina*, będąca przede wszystkim zajmującą biografią, ale przy okazji wnikliwą i wszechstronną analizą twórczości pisarza. Autor poddaje w niej weryfikacji szereg obiegowych sądów, dyskutuje z puszkinoznawczymi autorytetami, sytuuje Puszkina wobec europejskiej tradycji literackiej. Ta filologiczna synteza twórczości i życia pisarza jest książką interesującą zarówno dla przeciętnego czytelnika, bo jest napisana zajmująco i pozbawiona balastu terminologicznego, jak i dla filologa, ponieważ zawiera szereg dokumentów, ciekawych szczegółów, a także subtelných analiz i trafnych rozstrzygnięć.

ХАННА КОВАЛЬСКА

АЛЕКСАНДР ПУШКИН В ПОЛЬСКОЙ КРИТИКЕ

Резюме

Статья является пополнением характеристики польских работ о творчестве Пушкина опубликованной автором десять лет тому назад. Она содержит также оценку польской пушкинистики в целом.

В статье подробно характеризуются основные этапы польского пушкиноведения обусловленные развитием методов исследования в области литературоведения. В работах польских пушкинистов отразились также общие политические тенденции в отношениях между польским и русским народом.

В итоге статьи подчеркнута, что в работах последнего десятилетия преобладает заинтересованность проблематикой связи творчества и взглядов писателя с философскими течениями эпохи.

В семидесятых годах появилось много статей, в которых творчество Пушкина анализировалось в духе структурализма. В них были затронуты лишь отдельные проблемы и не появилась ни одна синтетическая работа. Структуральные исследования не стали, к сожалению, основой ни одной монографии. Причиной этого была часто перемена метода исследования.

В последнем десятилетии появилось уже несколько интересных синтезов, среди которых находится даже оригинальная биография Пушкина написана Виктором Ворошильским.

POLES ON ALEXANDER PUSHKIN

by

HANNA KOWALSKA

Summary

This article is a supplement of the earlier published characterization of Polish works devoted to A. Pushkin's writings. It is a comprehensive characteristics and evaluation of these works.

The development of knowledge in Poland of the writings of the Russian author was submitted to a detailed analysis in connection with changes in research methods in theory

of literature. Attention was also drawn to the fact that in the works of Polish scholars on Pushkin the general political tendencies and the then relations between Poles and Russians found their reflection.

The last decade of Polish Russian studies is characterized by works on the subject of relations of literary creation with intellectual trends of the epoch. It is something new when we compare it to the studies of the 70's in which a structural attitude was prevailing. This tendency is clear in books and articles devoted to Pushkin. Small structural works did not yield, unfortunately, any interpretations of a synthetic type. The reason of such a state of affairs was frequently a change in methodological orientation of research workers.

In this article a lot of space is devoted to the discussion of several interesting books published in the recent years, among them a creative biography of Pushkin written by W. Woroszyński.